

УДК'27.811.111-26

**Перцептивні характеристики вербального стереотипу
масмедіального дискурсу: гендерний аспект**

Власік Н.В.

*Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов,
м. Горлівка, Україна*

Стаття присвячена виявленню тональної специфіки англомовного масмедіального дискурсу. Увагу зосереджено на варіативності функціонування просодичних ознакових параметрів, маркуючих мовленнєву діяльність чоловіків і жінок.

Ключові слова: *гендерна дихотомія, масмедіальний дискурс, перцептивний аналіз.*

На сучасному етапі вивчення проблеми взаємовідношення мови і гендеру та наявності особливостей жіночої та чоловічої вербальної поведінки націлено на вияв певних відмінностей мовних рівнів: фонетики, морфології, семантики та синтаксису, а також відмінностей вербальних стереотипів у сприйнятті жінок та чоловіків; виявлення семантичних розбіжностей, які зумовлені особливостями перерозподілу соціальних функцій у суспільстві; створення психолінгвістичних теорій, в яких «жіночий» та «чоловічий» мови зведені до особливостей мовної поведінки чоловіків та жінок; когнітивне пояснення виявлених показників [11].

Вітчизняна та зарубіжна гендерна лінгвістика репрезентовані культурологічними розвідками гендерного концептуального змісту на матеріалі лексики [9], соціолінгвістичними [10;12] і дискурсивними дослідженнями мовленнєвої поведінки новинного текстотворення [1], аналізом гендерного аспекту художнього дискурсу [3;8] та психолінгвістичними роботами.

Спроби виявити специфіку просодичного оформлення дискурсу з врахуванням гендерного підходу було зроблено як вітчизняними, так і зарубіжними лінгвістами [2;6;12;15]. Але на сьогодні не відбулося сталого трактування дослідницького апарату, не систематизовані знання. Тому, на наш погляд, дослідження дискурсу в гендерному аспекті є доцільним і *актуальним*. На нашу думку, представники двох макросоціальних груп володіють особливим інвентарем супрасегментних засобів для здійснення комунікативного наміру.

Метою даної статті є виявлення гендерної варіативності мелодичного контуру передтермінальної та термінальної ділянок фоносинтагми з врахуванням жанрової специфіки дискурсу.

Просодичне аранжування дискурсу засобів масової інформації (ЗМІ) обумовлено специфікою мовленнєвої діяльності, що відбувається у межах масмедіального простору. Медіа дискурс можна інтерпретувати як тематично сфокусовану, соціокультурно обумовлену мовленнєву діяльність у масмедійному просторі [7].

Реалізація інтенції мовця, вирішення завдання адекватного донесення інформації до реципієнта ускладнюється специфічною формою комунікативної взаємодії між адресантом та адресатом, оскільки в ній активний зв'язок відправника інформації із співбесідником (аудиторією) носить однобічний характер. Комунікативні ролі учасників телевізійної інтеракції досить умовні і розгалужені. Адресат не є у полі зору, він лише враховується, тому репрезентація масмедіального дискурсу потребує особливої уваги щодо його просодичної актуалізації в сенсі теорії оптимальності, пріоритетом якої є система принципів гармонії, що зумовлюють коректність реалізації поверхневих структур у контексті просодичної ієрархії [5].

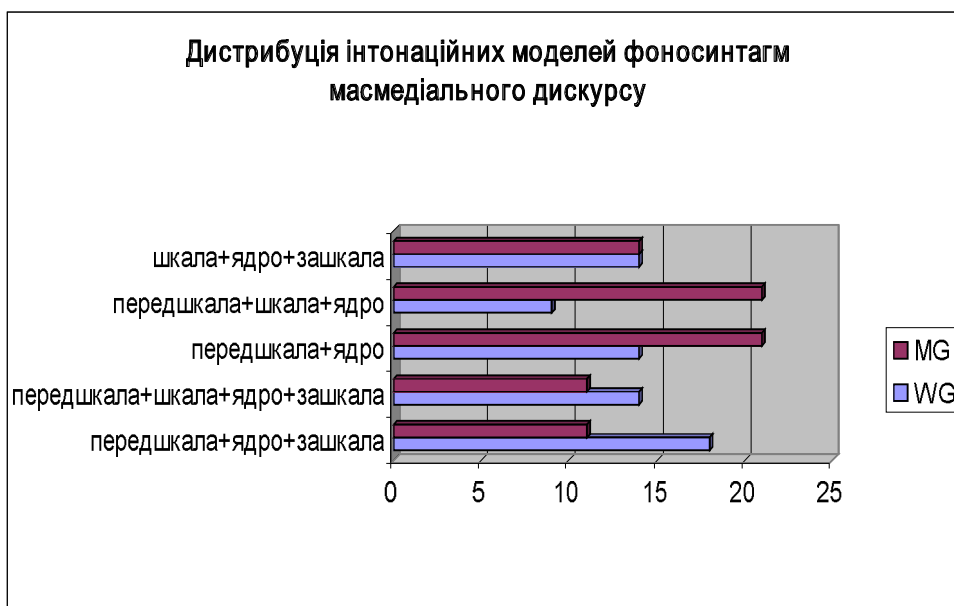
Цільовою установкою мовця є породження евфонічного усного мовлення, що не викликає в адресата напруженого стану, пов'язаного з очікуванням мовленнєвої продукції мовця. Адекватне сприйняття масмедіального дискурсу адресатом залежить від подачі тексту комунікантом. Щоб створити відповідне «забарвлення мовлення», текст повинен відповідати вимогам «зручності звукового відтворення і слухового сприйняття» [4]. Успішність досягнення перлокутивного ефекту масмедіального дискурсу як усної форми комунікації значною мірою залежить від її інтонаційного оформлення. При цьому важливо, щоб усі структурні і змістовні елементи мовлення були адекватно оформлені просодично, оскільки встановлено, що в усній мові саме інтонація служить ключем до правильної інтерпретації аудиторією змісту мови. Миттєвість, одномиттєвість комунікативного контакту зумовлюють «створення відповідного забарвлення мовлення» для полегшення комуніканту завдання адекватного донесення матеріалу до глядача. Тому вивчення системи прийомів просодичного оформлення дискурсу ЗМІ, що сприяє підсиленню ефективності донесення інформації до адресата, є актуальним на сьогодні, позаяк саме просодія забезпечує потрібну стратегію сприйняття та інтерпретацію повідомлення.

Аналізуючи інтонації мовців жінок та чоловіків лінгвісти, зазвичай звертають увагу на такі явища, як мовленнєва компетентність жінок, авангардизм або консерватизм, емоційність, соціальний статус та соціальне мовлення. Мелодичні контури жінок, на думку дослідників, вирізняються більшою кількістю варіантів у порівнянні з чоловіками [14]. На думку багатьох лінгвістів, жінки виявляють особливу чутливість до сучасних тенденцій у використанні тонів та стають провідниками інновацій. Як зазначалося у багатьох дослідженнях, мовленню жінок притаманні тональні контрасти, часті та плавні модуляції голосу з ковзними ефектами, більша амплітуда мелодичних змін, порізаність мелодичного контуру. Помітна різниця помічена щодо використання низхідних тонів. І чоловіки, і жінки проявляють тенденцію до підвищеної частотності низхідних тонів. У більшості випадків мовленню чоловіків притаманні прості тони із значною перевагою низхідних термінальних тонів, що є маркерами категоричності, впевненості. Чоловічим актуалізаціям властива вживаність низького низхідного термінального тону, який є характерним для ділового спілкування. Високий низхідний термінальний тон в мовленні жінок посилює вагу висловлення, вказує на підкреслену увагу до реципієнта й розглядається як емпатичний варіант низхідного тону і рідше – низьким низхідним термінальним тоном, або замінюється низхідними тонами з ініціальним підйомом [14]. Оскільки тони у жіночому виконанні, і весь мелодійний контур, реалізується у відносно вузькому діапазоні, жінки поступаються чоловікам у реалізації акустичного параметру – «крутизни» тонів. Мовлення чоловіків таким чином звучить вагомніше [12].

Перцептивні характеристики вербального стереотипу масмедіального дискурсу: гендерний аспект

Матеріалом нашого дослідження слугують англомовні зразки масмедіального дискурсу – «прогноз погоди», продюзовані мовцями чоловічої (MG) та жіночої статі (WG). Тривалість експериментального матеріалу 30 хвилин. Корпус дослідження представлено носіями британського варіанту англійської мови.

В результаті перцептивного аналізу було встановлено, що тональна реалізація передтермінальної ділянки має переважно рівний та ступінчастий контур в гендерних варіантах дискурсу. Згідно з результатами проведеного дослідження дистрибуції інтонаційних моделей фоновсинтагм була виявлена певна варіативність. Зокрема, у варіантних реалізаціях, представлених мовцями-жінками, більш рекурентними є контури «передшкала + ядро + зашкала» (18%), «передшкала + шкала + ядро+ зашкала» (14%), «передшкала + ядро» (14%) та «шкала + ядро + зашкала» (14%). Для чоловічого мовлення характерними є мелодичні контури «передшкала + шкала + ядро» (21%) та «передшкала + ядро» (21%) .

Більша різноманітність мелодичних контурів, на наш погляд, свідчить про більшу емоційність жіночих репрезентацій.

У ході експерименту було з'ясовано, що у зразках дискурсу, продюзованого мовцями-чоловіками представлені низькі та середні передшкали (46,5 % та 53,5 % відповідно), а в жіночих – високі та екстра високі, що створює ефект більшої експресивності за рахунок зміни регістрів.

Дані аудитивного аналізу стосовно типів шкал свідчать про найвищу рекурентність рівної ступінчастої шкали і в жіночих (60 %), і в чоловічих (31 %) реалізаціях, що обумовлено специфікою цього жанру, якому не притаманний підвищений емоційний фон. Але слід зазначити, що чоловіки випереджають жінок різноманітністю шкал, серед яких найбільш частотними є поступово низхідна (23 %) та рівна ковзна (23 %). Невеликий відсоток фоновсинтагм оформлено висхідною ковзною та рівною скандентною та гетерогенними шкалами. Низка фоновсинтагм у зразках, представ-

лених мовцями жінками характерною, має поступово низхідну ступінчасту шкалу (20 %). Показники кількості гетерогенних шкал незначною мірою, але більш рекурентні у чоловіків.

Подібна організація звукового мовлення, на наш погляд, створює ритмічно впорядкований характер мовлення, що у поєднанні з короткими фоносинтагмами і значною перерваністю мовленнєвого потоку паузами сприймається як організований за допомогою однотипних мелодичних моделей.

Аудитивний аналіз напрямку руху тону у ядрі показав, що у представників чоловічого і жіночого гендеру переважає високий низхідний напрям руху тону з неповним падінням (35,5 % та 57 % відповідно), що є інваріантною характеристикою досліджуваного дискурсу. Досить частотними також є складні тони. В чоловічих репрезентаціях превалюють низхідний+висхідний та висхідний+низхідний+висхідний. У жіночих репрезентаціях домінують низхідний+висхідний+низхідно-висхідний, низхідний+висхідний напрямки руху тону. Спостереження за динамікою дистрибуції цих видів тонів свідчить про тісний зв'язок з комунікативно-прагматичною спрямованістю дискурсу. Розгортання комунікативного задуму забезпечується топікально-коментивною схемою інформаційного поля «прогнозу погоди». Значущість інформації коментивного блоку марковано низхідною тональною конфігурацією.

Наприклад:

WG

'Now across 'India we'll have the monsoon rains now (1) | | . We'll also have →some(1) | 'pre-monsoon showers across the Nothern parts (2) | | . So for ,Delhi (1) | some 'heavy and at →times (2) | 'thundery ,showers (3) | | .

(BBC World News, 2008)

MG

There'll be a 'few showers along the ,coast line of New ,South Wales on ,Sunday (1) | | . But they should 'generally be pulling a ,way (1) | | . The 'weather from 'there will bring some →wet weather across (2) | 'Tasmania (3) | | .

(BBC World News, 2008)

У наведених прикладах графічно представлені фоносинтагми у жіночих та у чоловічих реалізаціях є носіями «нової» інформації та оформлені за допомогою високого низхідного тону неповного падіння. Немарковані фоносинтагми створюють фон для розгортання смислового поля, що має певну «надлишковість» інформації та реалізуються за допомогою рівного та висхідного тонів.

Слід зазначити, що отримані результати співвідносяться з комунікативно-прагматичними домінантами масмедіального дискурсу, що свідчить про взаємозалежність і зумовленість мелодичного оформлення і смислового навантаження вербального контексту.

Висновки. Аудитивний аналіз мелодичного контуру мовлення представників протилежних статей дозволив виявити певну варіативність, що свідчить про більш категоричніше та впевнене звучання жінок у порівнянні з чоловіками. Превалювання простих шкал, низхідного тону створюють умови для рішучого та переконливого звучання жінок, а наявність гетерогенних шкал та складних тонів вказують на більшу зацікавленість у досягненні перлокутивного ефекту мовцями-чоловіками.

Перспектива подальшого дослідження полягає у вияві акустичних корелятивів гендерних варіантів масмедіального дискурсу з урахуванням регістру, діапазону та швидкості реалізації частоти основного тону.

Список літератури

1. Александрова Е.С. Гендерная маркированность англоязычного новостного текста (на материале современной британской прессы) : Автореф. дис. ... канд. фил. наук: спец. 10.02.04 «германские языки» / Е.С. Александрова. – Волгоград, 2007. – 18 с.
2. Банков А.С. Гендерный фактор в просодическом оформлении речи коммуникантов (экспериментально-фонетическое исследование на материале американского варианта английского языка) : Автореф. дис. ...канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «германские языки» / А.С. Банков. – Нижний Новгород, 2008. – 20 с.
3. Борисенко Н.Д. Гендерний аспект репрезентації персонажного мовлення в англійських драматичних творах кінця ХХ століття : Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 «германські мови» / Н.Д. Борисенко. – Київ, 2003. – 27 с.
4. Валігура О.Р., Козуб Л.С. Соціолінгвістична специфіка дослідження текстів масової комунікації / О.Р. Валігура, Л.С. Козуб // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. – 2005. – Том 8, №1. – С. 10 -14.
5. Dvorzhetska M.P. Optimality Theory in the Studies of Phonology / M.P. Dvorzhetska. // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету LINGUAРAХ – VII. – К, 2008 – Вип. 17.— С. 87-90.
6. Зінченко О.А. Фонетичні параметри усного мовлення чоловіків і жінок (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі німецького спонтанного мовлення): Дис. ...канд.філол.наук: спец. 10.02.04 «германські мови» / О.А. Зінченко. – Київ, 2011. – 268 с.
7. Кожемякин Е. Медиадискурс [Электронный ресурс] / Е. Кожемякин // Современный дискурс-анализ. – 2010. – Том 1. – Выпуск 2. – С.72 – 80. – Режим доступа : http://www.discourseanalysis.org/ada2_1.pdf
8. Козачишина О.Л. Образ оповідача в ракурсі тендерної специфіки комунікативного стилю мовної особистості: індивідуально-авторський аспект / О.Л. Козачишина // Наукові записки. – Кіровоград, 2008. – Випуск 75(2). – С. 229-231.
9. Мартинюк А.П. Регулятивна функція гендерно маркованих одиниць мови (на матеріалі сучасного англомовного публіцистичного дискурсу) : Автореф. дис. ... д-ра філол.наук : спец. 10.02.04 «германські мови» / А.П. Мартинюк. – Київ, 2006. – 40 с.
10. Петренко О.Д. Социофонетическая вариативность современного немецкого языка в Германии / О.Д. Петренко. – К., 1998. – 254 с.
11. Потапова Р.К., Потапов В.В. Язык, речь, личность / Р.К. Потапова. – М. : Языки славянской культуры, 2006. – 496 с.
12. Потапов В.В. Многоуровневая стратегия в лингвистической гендерологии / В.В.Потапов // Вопросы языкознания. – М., 2002, №1. – С. 103-128.
13. Стеріополо О.І. Мова, мовлення, комунікація / О.І. Стеріополо // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. – 2008. – Випуск 17. – С. 68 – 77.
14. Шевченко Т.И. Социальная дифференциация английского произношения / Т.И. Шевченко. – М., 1990. – 142 с.
15. Штакіна Л.О. Соціофонетичний аспект жанрової динаміки / Л.О. Штакіна // Наукові записки. – Випуск 75(2). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5ч.– Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008.- С. 131 – 135.

Власик Н.В. Перцептивные характеристики вербального стереотипа массмедиального дискурса: гендерный аспект // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации» – 2012. – Т.25 (64). – № 1. Часть 1. С.253-258.

Статья посвящена выявлению тональной специфики англоязычного массмедиаального дискурса. Особое внимание уделяется вариативности функционирования просодических знаковых параметров, маркирующих речь мужчин и женщин.

Ключевые слова: *гендерная дихотомия, массмедиаальный дискурс, перцептивный анализ.*

Vlasik N. Perceptually-related features of the verbal stereotype in the mass-media discourse: gender aspect // Uchenye zapiski Tavricheskogo Natsionalnogo Universiteta im. V.I. Vernadskogo. Series «Filology. Social communications». – 2012. – V.25 (64). – № 1. Part 1. – P.253-258.

The article highlights the tonal specifics of the mass-media discourse. It reflects the variability of prosodic features identifying the male and female speech.

Key words: *gender dichotomy, the mass-media discourse, perceptual analysis.*

Поступила до редакції 02.03.2012 р.